

به نام خدا

مفاهیم موسیقی

مؤلف: منصور حبیب دوست

عضو هیأت علمی دانشگاه گیلان

سرشناسه : حبیب دوست، منصور، ۱۳۶۱ -
 عنوان و نام پدیدآور : مفاهیم موسیقی / نویسنده منصور حبیب دوست.
 مشخصات نشر : رشت : نشر بلور، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری : ۱۳۶ ص: مصور.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰۰۳۰۶-۱۷۰-۵
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 موضوع : موسیقی
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۲ م ۷ ج ۶ / MT
 رده بندی دیویی : ۷۸۱
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۸۹۶۶۴

مفاهیم موسیقی

منصور حبیب دوست

انتشارات بلور

رشت

۱۳۹۳

موسسه ساقی

قاپ زیتون

۲۰۰۰

۹۰۰ تومان

نشر:

نوبت چاپ:

تاریخ انتشار:

امور فنی:

چاپ و صحافی:

شمارگان:

قیمت:

نشانی: رشت، خیابان امام خمینی، جنب مسجد، انتشارات بلور
 تلفن: ۰۱۳۱-۲۲۴۵۰۵۷۵ ۰۱۳۱-۲۲۴۵۰۵۷۵
 همراه: ۰۹۱۲۱۹۷۵۱۲۳
 SMS: ۰۰۰۰۲۰۶۰۵۰۶۰
 Email: boloor_publications@gmail.com

فهرست مطالب

۱		مقدمه
۳		ارتباط دیالکتیک و سیستم
۴		ارکستراسیون و سازشی
۹		استتیک یا زیبایی شناسی
۱۰		امکانات اجرایی
۱۰		۱. امکانات اجرایی ساز
۱۵		۲. امکانات اجرایی نوازنده
۱۸		۳. امکانات اجرایی محیط
۲۳		آنالوگ و دیجیتال
۲۵		اوج
۲۶		۱. اوج در نگاهی پیش زمینه
۲۹		۲. اوج در نگاهی زمینه
۳۱		آهنگسازی به معنای کمپوزیسیون
۳۵		ایده
۴۴		پست مدرنیسم
۴۶		تفسیر
۵۰		تنالیده
۵۴		دولوپمان یا گسترش
۵۷		دیاتونیک و کروماتیک
۵۹		دینامیک
۶۲		رنگ صدایی
۶۵		ریتم و متر

۶۸	فرم
۶۹	کمپوزیسیون به معنای ترکیب‌بندی
۷۷	کنتربوان و هارمونی
۸۳	کن‌سونانس و دیس‌سونانس
۸۶	متریال
۸۷	مدرن‌سم یا نوگرایی
۸۷	ملود
۹۰	موسیقی
۹۳	۱. موسیقی ایرانی
۹۵	۲. موسیقی کلاسیک
۹۶	نرم‌افزارهای موسیقی
۹۰۹	نشانه
۱۰۳	هنر
۱۰۶	هویت
۱۰۸	پیوست: نت کامل برخی از قطعات اخلاص
۱۲۷	فهرست منابع و مآخذ فارسی
۱۲۹	فهرست منابع و مآخذ لاتین

فهرست علائم

- « در برخی موارد حاوی یک قول نقل شده است که صاحب و منبع آن در متن یا پاؤرفی ذکر می شود و در موارد دیگر حاوی کلامی خاص یا نتیجه گونه از نویسنده است.
- [] دربرگیرنده کلامی از نویسنده است که جهت روشن شدن مطلب به یک قول نقل شده اضافه شده.
- [...] نشان دهنده ی بهمانند یک قول است که در نقل آن حذف شده.
- () دربرگیرنده ی توضیحی برابر با یک عنصر از متن است.

مقدمه

مفاهیم موسیقی کتابی است که به عنوان منبع درسی برای دانشجویان گرایش‌های مختلف دوره‌ی کارشناسی ارشد و کارشناسی موسیقی نوشته شده‌است تا به عنوان فرهنگی از مفاهیم بنیادین موسیقی در سبک‌های مختلفی همچون فرم، فرم آنالیز و فرم آفرینش کارگشا باشد. در این کتاب سعی شده تا در قالب بررسی نمونه‌هایی از موسیقی کلاسیک و موسیقی سنتی ایران، بستری برای مطالعه‌ی موسیقی از آوازی این دو گونه فراهم آید.

اما ضرورت نگاشتن چنین کتابی چیست؟ پرداختن به مفاهیم موسیقی در سطحی عمیق‌تر از منابع موجود، به طوری که کمک در شی‌چالشی شاهد رویارویی چنین مفاهیمی در بطن آثار مختلف خصوصاً در دوره‌ی معاصر^۱ در این مهم که راه‌گشای ورود به عرصه‌هایی چون ساخت و آنالیز موسیقی است عموماً به خواننده واگذار می‌شود. بر این اساس نویسنده با درک و نمایش چنین رویکردی در پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد خود در دانشگاه تهران، اکنون امیدوار است با استناد به آن پایان‌نامه و چندین سال تدریس و شوهش در گروه موسیقی دانشگاه گیلان، چنین هدفی را به صورتی کامل‌تر در این کتاب بنمایاند و به همین دلیل است که تا جای ممکن از تکرار مکررات خودداری کرده و خواننده‌ی کتاب جهت بهره‌مند شدن از آن، نیازمند آگاهی مقدماتی از زمینه‌های مختلف تئوری موسیقی است.

در این کتاب متناسب با یک «پروژه‌ی نقد تاریخی» به مهمترین عناصر موسیقایی لازم برای یک موسیقی‌دان ایرانی پرداخته می‌شود تا تعریفی واقع‌بینانه از آنها ارائه گردد و به این ترتیب برخی موارد با گسترش حیطه‌ی یک مفهوم، کلیتی واحد به جای چندین و چند مفهوم متضاد شکل گیرد. اما لازم است در نظر داشته باشیم که هر تعریفی از یک مفهوم، در زمان و مکان مشخصی ارائه می‌شود و کاربرد آن می‌تواند محدود به دوره‌ای خاص باشد. یک تعریف در حقیقت هویتی سیال دارد و جستجوگری تعاریف جدید از مفاهیم گذشته ممکن است در آینده به نتایج جدیدتری برسد. پس

1. Genre

۲. در این کتاب، واژه‌ی معاصر در ارتباط با تقویم میلادی است و به قرن بیستم و اوایل قرن حاضر اشاره می‌کند و بر این اساس جریان‌ات هنری مدرن و پست‌مدرن را در بر می‌گیرد.

این فرض اولیه را در نظر می‌گیریم که روش بررسی تعاریف و مفاهیم در این کتاب به صورت دایاکرانیک^۱ یا در زمانی است نه سینکراتیک^۲ یا هم‌زمانی و از این رو گذر تاریخ در بستر زمان و نیز نقش فرهنگ در برداشت از مفاهیم برای رسیدن به تعاریف در بستر مکان، مورد نظر نویسنده هستند.

در این کتاب پرداختن به مفاهیم مختلف گاه دچار آمیختگی می‌شود؛ مثلاً راجع به مفهوم نوازنده مباحثی در ذیل امکانات اجرایی محیط آمده‌است و مدخلی مجزا برای آن در نظر گرفته نشده یا دو مفهوم اوج و نشانه به صورتی کاملاً مربوط با یکدیگر معرفی شده‌اند که این گونه آمیختگی‌ها در تلاش برای جلوگیری از تحلیل گسسته^۳ صورت گرفته‌است تا به از بین رفتن معنای نهفته در متن چند مفهوم پیوسته منجر نشود.

لازم به توضیح است که در طول کتاب بیشتر واژگان تخصصی متناسب با تلفظ رایج در زبان فارسی به کار می‌روند که عموماً برگرفته از تلفظ آنها در زبان‌های مختلف اروپایی است. همچنین سعی شده برخی واژه‌های تخصصی که صفت بوده و حالت اسمی‌شان در زبان فارسی رایج است، در قالب ساختارهای زبانی فارسی به شکل صفت شوند و در حقیقت به صورت واژه‌ای فارسی با آنها برخورد شود؛ مثلاً واژه‌ی سویدی^۴ به جای ملودیک یا ریتمی به جای ریتمیک نشانده شده‌است چرا که واژگان ملودی و ریتم به عنوان اسمی‌ای که صفت‌های مذکور از آنها گرفته شده‌اند در زبان فارسی رایج هستند. با این حال جهت تمایز از اسامی و اطناب، نگارش انگلیسی واژگان تخصصی در پاورقی ذکر می‌شود.

اما پیش از بررسی مفاهیم موسیقی که ادامه به ترتیب حروف الفبای فارسی پی می‌آیند، قدردانی خود را از زحمات مادر عزیزم، حاجیه خانم سرور موسی‌پور اعلام می‌نمایم. پشتوانه‌ی ایشان در نبود پدر مرحومم همواره همراه من بوده‌است. همچنین از اساتید گرانقدر آقایان نادر مشایخی و کیاوش صاحب‌نسق سپاسگزارم. افق‌های موسیقی جدیدی که این بزرگواران در طول تحصیل برایم گشودند، کرانه‌های دور را دست‌یافتنی‌تر نمود.

منصور حبیب‌الله

زمستان ۱۳۹۲

habibdoo-st.muse@guilan.ac.ir

1. Diachronic
2. Synchronic
3. Discontinuity Analysis